

DISSENS FRÅ SØNDAGSUTVALGETS MINDRETALL

9.5 Særmerknad frå utvalsmedlemmene Harald Jachwitz Andersen, Bjørn Næss og Trine Lise Sundnes

Medlemmene Harald Jachwitz Andersen, Bjørn Næss og Trine Lise Sundnes meiner modell 2 og 3 ikkje representerer nokon forbetring og forenkling av opningstidreguleringa, og er ikkje samde i at modellane skjermar søndagen, eller at tilsette i varehandelen som hovudregel ikkje vil måtte arbeide på søndagar. Dette blir det gjort nærare greie for nedanfor.

Varehandelen er den største private sysselsetjaren i Noreg: 380 000 tilsette utgjer 14 prosent av alle sysselsette i Noreg. Varehandelen har stor betydning som verdiskapar, arbeidsplass og inkluderingsmotor over heile landet. Samtidig får truleg varehandelen ei mindre rolle i og betydning for norsk økonomi og samfunnsliv framover. Til dømes har konsulentfirmaet Samfunnsøkonomisk analyse berekna at demografiske endringar åleine vil redusere sysselsetjingsbehovet i varehandelen med 10 prosent fram mot 2030.

Utvalet har lagt til grunn at det ikkje er politisk fleirtal i Noreg for ei full liberalisering av opningstidene på søn- og høgtidsdagar. Utvalet har derfor i prinsippet vurdert to delvis liberaliserande modellar som alternativ til dagens regulering. Fordi ein stor del av norske butikkar er under 150 og 200 m² i dag, vil begge modellane innebere at mange fleire butikkar enn i dag vil vere søndagsopne, og at titusenvis fleire tilsette vil bli eksponerte for søndagsarbeid. Vidare vil truleg mange aktørar, både kjøpesenter- og daglegvareaktørar, tilpasse både forretningsmodellar og butikkstorleik til eit nytt reguleringsregime. Det har naturleg nok ikkje vore mogleg for utvalet å berekne omfanget og konsekvensane av slike tilpassingar, men dei vil utan tvil trekkje i retning av endå fleire søndagsopne butikkar og søndagseksponerte arbeidstakarar. I tillegg kjem overslagseffektar på tilgrensande bransjar og aktørar, som frisørsalongar og serveringsstader i kjøpesenter.

Desse medlemmene meiner at den modellen fleirtalet i utvalet tilrår, vil vere eit betydeleg skritt i retning av full liberalisering av søndagen, og at modellen vil kunne gi minst 13 000 fleire butikkar enn i dag høve til å halde søndagsopent. Det vil i sin tur innebere at ein stad mellom 50 000 og 80 000 fleire arbeidstakarar enn i dag vil bli eksponerte for søndagsarbeid, avhengig av kor mange butikkar som vel å halde opent.

Dagens regulering av opningstidene på søn- og høgtidsdagar har svakheiter. Til dømes kan både kvadratmeterreguleringa, turistunntaket og hagesenterunntaket gi opphav til ulike konkurransevilkår og dermed føre til konkurransevridingar mellom både enkeltaktørar og bransjar. Det er uheldig.

Det har ikkje vore mogleg for utvalet å berekne kor store desse konkurransevridingane er, og i kva monn dei er blitt styrkte eller svekte over tid. Det har heller ikkje vore mogleg for utvalet å vurdere om sentrale drivarar som demografiske endringar (til dømes aukande sentralisering), endra forbrukaråtferd og teknologiske endringar (som påverkar både tilbod og etterspørsel i varehandelen) vil styrkje eller svekkje desse konkurransevridingane. Det er generelt ei utfordring at tilgjengeleg offisiell statistikk over norsk varehandel er mangelfull. Denne utfordringa må følgjast opp i den varsla stortingsmeldinga om norsk varehandel.

Det er grunn til å tru at drivarane vi har peikt på her, vil føre til store strukturelle endringar i norsk varehandel det kommande tiåret. Digital handel vil overta meir og meir. Dei fysiske butikkane vil truleg bli både færre og mindre og i aukande grad fungere som visingsrom og hentestader og i mindre grad som tradisjonelle utsalsstader. Følgjeleg vil ein større del av

butikkane i Noreg falle inn under 150 m²-grensa og med det kunne halde søndagsopent i tråd med modellen fleirtalet i utvalet tilrår. Vi vil også kunne sjå ei utvikling i retning av at store – gjerne internasjonale – aktørar set opp såkalla one concept-locations (små einingar i kjøpesenter som viser fram varer utan å ha noko særleg lager) som kan halde opent søndagar og omsetje frå utlandet som klick-og-hent-butikk.

Vidare vil investeringar i handelsverksemd bli mindre stadbundne framover. Investeringane vil i mindre grad skje nær den lokale marknaden og heller vere styrte av kvar det er best vilkår for å drive logistikk og distribusjon. Det er like lett å betene den norske marknaden frå til dømes Göteborg som frå Sandefjord. Skala eller volum har alltid vore viktig innan handel. Framover blir dette ekstremt viktig fordi konkurransen og presset på marginane blir endå hardare, men òg fordi det krevst finansielle musklar for å henge med på innovasjon og teknologi. Det vil truleg bli færre aktørar innanfor norsk varehandel framover, men dei vil vere større og i aukande grad globale (mellom anna kan dei drive frå land med betydeleg lågare kostnadsnivå enn Noreg og der det kanskje er mogleg med internasjonal skattetilpassing).

Søndagsopne butikkar vil auke kostnadsnivået ved å drive handel i Noreg. Ei liberalisering av søndagen kan derfor svekkje insentiva til å lokalisere handelsverksemd i Noreg.

Sjølv om den tilrådde modellen frå utvalsfleirtalet i prinsippet kan karakteriserast som bransjenøytral, vil han i realiteten ikkje verke nøytralt fordi han skil mellom små (gjerne kjøpesenterbaserte) butikkar og arealkrevjande faghandlar. Utvalet har ikkje hatt faktagrunnlag til å vurdere om ei slik forskjellsbehandling vil føre til større eller mindre konkurransevridingar enn det dagens regulering medfører. Med ei stadig aukande bransjegliding meiner desse medlemmene at det ikkje er grunnlag for å konkludere med at den tilrådde modellen frå utvalsfleirtalet vil føre til mindre konkurransevriding enn dagens regulering. Det er viktig å minne om at alle nye reguleringsregime vil kunne gi opphav til nye, uheldige konkurransevridingar. Det er berre ytterpunktta "alt stengt" og "alle kan halde opent" som vil vere verkeleg konkurranseøytrale.

Sjølv om høyringa i 2015 viste at det ikkje er fleirtal i meiningsmålingane for full liberalisering av opningstidene på vanlege søndagar, er folk vane med eit visst butikktilbod på søndagane. Desse medlemmene legg derfor til grunn at det i praksis vil vere vanskeleg å få aksept for ei strammare opningstidsregulering enn i dag.

På bakgrunn av dette har desse medlemmene komme til at dagens søndagsregulering inntil vidare bør førast vidare. Praktiseringa av turistunntaket blir oppfatta som lite einsarta på tvers av kommunar og fylke, og unntaket bør justerast slik at forvaltninga blir flytta frå fylkesmennene til departementet.

9.6 Særmerknad frå Trine Lise Sundnes

Som subsidiær løysing kan modell 1 i kapittel 8 sørgje for ytterlegare opprydding og likebehandling, mellom anna ved å ta bort unntaket for hagesenter og snevre inn unntaket for typiske turiststader i sentrale strøk. Truleg bør alle turistunntaka vurderast med tanke på likebehandling, til dømes ved at kommunane må søkje på nytt.